

Slavoj Žižek, Mao Ce-tung:

O PRAXI A ROZPORU

Praha: Grimmus, 2011. 192 stran.

Kniha, která obsahuje některé teoretické práce a projevy zakladatele čínské verze marxismu Mao Ce-tunga s předmluvou Slavoj Žižka, umožňuje zamyslet se nad základními myšlenkami maoismu. Soubor zahrnuje např. texty *O rozporu*, *O správním řešení rozporů uvnitř lidu*, *O praxi*, *Kritika Stalinovy knihy Ekonomické problémy socialismu v SSSR* aj. Maovy úvahy mohou být čteny různými způsoby, například jako pozitivní sebeprezentace čínských komunistů (zejména v místech, kde se zdůrazňují dosažené úspěchy v hospodářské oblasti), jako ukázka sebeklamu, věří-li Mao svým slovům, že čínský politický systém je nejlepší demokracií, již buržoazní státy nejsou schopny dosáhnout, nebo rozpor slov a činů, čteme-li neustále o důrazu na empirické zkoumání toho, co lidé potřebují, a přitom víme, že aplikací opatření, která by se snad mohla zdát funkční v teoretické rovině, vyvolávají řadu jiných problémů, tedy jako by absentovala zpětná vazba.

K Maovým myšlenkám lze také přistoupit s pomocí Žižkovy úvodní studie, která některé aspekty Maovy ideologie analyzuje a nachází v ní příčinu jejího vlastního neúspěchu, jež ale také připravila půdu k nástupu čínské formy kapitalismu. Pro Žižka je problematické především Maovo odmítání marxistického pojmu negace negace, kterou čínský vůdce chápal jako kompromis a místo toho kladl dvojici negace – afirmace: „Otrokářská společnost negovala primitivní společnost, ale položila základ feudální společnosti, kterou postupně afirmovala. [...] Kapitalistická společnost je vůči feudální společnosti negací, ale vůči socialistické společnosti je její afirmací“ (Mao 177). To však, jak podotýká Žižek, není hegelovská „negace negace“, při

níž je nejprve starý řád zrušen svou vlastní ideologicko-politickou formou, kterou je posléze také třeba zrušit. Mao se naopak dostal do neustálého negování, nekonečného hledání rozporů. Důsledkem je povzbuzování dalšího třídního boje (Žižek 23–25).

S tím také souvisí Maovo pojetí existence rozporů, protože podle něj zavedením beztřídní společnosti nezaniknou (viz Mao 130–163). Mao ani nepředpokládá, že zmizí alespoň ty antagonistické, které jsou typické pro třídně rozdělenou společnost, jak ve své teorii předpokládal Karel Marx. V knize lze najít Maovu ideu, že „za běžných okolností nejsou rozpory uvnitř lidu antagonistické. Nebudeme-li je však vhodným způsobem řešit nebo ztratíme-li bdělost a ostražitost, může antagonismus vzniknout. V socialistické zemi je takový jev obvykle jen místní a dočasný. Je to proto, že zde byl odstraněn systém vykořisťování člověka člověkem a že zájmy lidu jsou v podstatě totožné“ (Mao 136). Podle čínského vůdce je proto nutné i po odstranění kapitalismu neustat v eliminaci buržoazních prvků ve společnosti: „Musíme pokračovat v řešení všech rozporů ve světle našich konkrétních podmínek. Samozřejmě, že s vyřešením těchto obtíží vzniknou nové“ (Mao 140). Domyšleno do důsledků, je třeba neustále hledat potenciální rozpory a lidi, kteří si v sobě stále nesou negativa předchozího řádu.

Koncept rozporu je pro Mao klíčovým. Zajímavý je jeho důraz na nevyhnutelnost existence rozporů a na nutnost zkoumat věci právě skrze pochopení jejich povahy. Podle čínského vůdce na světě neexistuje věc, která by neobsahovala rozpor; kdyby neexistoval, nebyl by ani vývoj vesmíru (Mao 75). Mao soudí, že kromě již zmíněného dělení rozporů na antagonistické a neantagonistické je důležité rozlišování rozporů hlavních a vedlejších. Jinak řečeno, v celé řadě rozporů má jeden z nich rozhodující význam, takže určuje existenci a vývoj ostatních. Tento hlavní rozpor je proto třeba identifikovat, což

pomůže vyřešit všechny problémy (Mao 90). I tento dominantní rozpor však není ničím, čo by nepodléhalo změně.

Čtenáře pravděpodobně napadne, zda vůbec v reálné politice neměly či nemají větší vliv aktuální potřeby, např. snaha zbavit se opozice a upevnit si postavení, jak tomu nejspíše bylo v období čínské Kulturní revoluce, a že Mao nevedla jeho teorie, ale především osobní zájem. Navzdory tomu je však zřejmě důležité domýšlet politické teorie a ideologie a snažit se odhalit potencionální rizika, ke kterým může vést jejich důsledná praktická aplikace.

Domnívám se, že Žižkova studie je kvalitním textem, který se dotýká i aktuálních debat v současné politické teorii. Pozoruhodná je zvláště jeho aplikace Lacanovy psychoanalýzy na poměry v komunistické Číně. Přesto si myslím, že Žižek mohl zvolit místo volné předmluvy systematictější uvedení do Maova myšlenkového odkazu. Nemusel nutně předložit historii jeho života a působení. Vhodná by byla například studie, která by zasadila jeho ideologii do kontextu marxistického proudu a ukázala by podobnosti a odlišnosti. Neméně prospěšné by bylo uvést, proč jsou vybrány právě tyto texty, čím byl výběr veden a jak dnes mohou přispět k lepšímu chápání maoismu. Kniha sama zřejmě nemůže sloužit jako úvod k pochopení tohoto tolik problematického ideologického směru, který má na svědomí desítky milionů lidských životů. Navzdory tomu by tento soubor textů mohl být užitečný jako zdroj primárních pramenů.

Josef Koudelka

Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity

**Donnacha Ó Beacháin,
Abel Polese (eds.):**

**THE COLOUR REVOLUTIONS IN
THE FORMER SOVIET REPUBLICS.
SUCSESSES AND FAILURES**

Abingdon and New York. Routledge,
2010. 272 stran.

Hľadanie „pravých“ príčin farebných revolúcií sa stalo v ostatných rokoch častou témou autorov venujúcich sa demokratizácii a zmene režimov. Po udalostiach, ktoré prebehli v stredoeurópskych a východoeurópskych neliberálnych postkomunistických štátoch (Bulharsko, Rumunsko, Slovensko, Srbsko, Chorvátsko) sa táto „vlna“ preniesla aj do krajín bývalého Sovietskeho zväzu, pod názvom farebné revolúcie: ružová v Gruzínsku (2003), oranžová na Ukrajine (2004) a tulipánová v Kirgizsku (2005). Neúspešné pokusy o zmenu charakteru režimu prebehli aj v ďalších postsovietskych štátoch. Paradoxom týchto revolúcií je, že síce priniesli novú vládnucu elitu, prípadne nestabilitu ale nie reálnu zmenu fungovania režimu.

Publikácia, ktorú editovali Donnacha Ó Beacháin a Abel Polese, prichádza so zaujímavým konceptom porovnávať nie len štáty, v ktorých farebné revolúcie prebehli ale aj ostatné neliberálne režimy postsovietskych krajín. Teda aj krajiny, v ktorých pokus o „farebnú revolúciu“ prebehol neúspešne alebo k takémuto pokusu vôbec nedošlo. Väčšinu publikácie zaberá 12 kapitol, venujúcich sa konkrétnym krajinám plus stručný úvod a záver. Autori sa pokúsili na pomerne malom priestore podať veľké množstvo informácií. Časový rámec bol stanovený na roky 2003–2006, teda obdobie, kedy sa odohrali farebné revolúcie. Sú to zároveň roky, kedy v niektorých ďalších skúmaných prípadoch došlo k pokusom o revolúcie, respektíve aspoň k voľbám, ktoré mohli revolúcie vyvolať.